

Русистика и современность. Языкознание 3, pod red. Mariana Bobrana, Rzeszów 2003, ss. 416.

Praca zbiorowa *Русистика и современность. Языкознание 3* jest pokłosiem naukowym obrad sesji językoznawczej Międzynarodowej Konferencji Naukowej na ten temat, która odbyła się w Rzeszowie we wrześniu 2002 roku. Konferencję zorganizował Instytut Filologii Rosyjskiej Uniwersytetu Rzeszowskiego wspólnie z Katedrą Komunikacji Międzykulturowej Rosyjskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. A. I. Hercena w Sankt-Petersburgu. Wymieniony wyżej tom jest swego rodzaju kontynuacją wspólnych rosyjsko-polskich badań określonej w tytule problematyki, którą wcześniej już podejmowano w tych instytucjach, o czym świadczą dwa poprzednie tomy: *Русистика и современность. Языкознание* (Rzeszów 1999) oraz *Русистика и современность. Языкознание 2* (Rzeszów 2001).

Książka zawiera prace 31 autorów z Rosji, Ukrainy, Armenii, Izraela i Polski. Wszystkie prace opublikowane zostały w języku rosyjskim. Ich problematyka jest bardzo szeroka i dotyczy funkcjonowania języka rosyjskiego, niekiedy w porównaniu z językiem polskim, na wszystkich poziomach: od fonetyki, poprzez leksykologię, leksykografię, frazeologię, morfologię, pragmatyngwistykę, składnię, skończywszy na problemach polityki językowej. Artykuły zostały podzielone na 8 grup tematycznych, a wewnątrz tych grup ułożone wg alfabetu łacińskiego.

Trudno oczekiwać od krótkiego omówienia książki choćby najbardziej pobieżnego ustosunkowania się do wszystkich prac, które składają się na ich treść. Z konieczności więc wypada ograniczyć się jedynie do zasygnalizowania ciekawych i nowatorskich podejść do badanych zagadnień lingwistycznych oraz wyeksponować najnowsze tendencje we współczesnym językoznawstwie sławistycznym.

W pierwszej najliczniejszej grupie tematycznej poświęconej morfologii, leksyce i leksykologii omawiane są tendencje rozwojowe współczesnej leksyki rosyjskiej, niekiedy w porównaniu z językiem polskim. Ekspozuje się wpływ zmian politycznych, ekonomicznych i kulturowych na nową leksykę.

Interesujące spostrzeżenia zawiera artykuł Ireny Łukaszuk *Старые и новые заимствования в русской лексике пищи и продуктов питания*. Autorka ujmując proces zapożyczeń diachronicznie, sięgając do epoki prasłowiańskiej. Jednak wśród leksyki pochodzenia prasłowiańskiego istnieje dużo zapożyczeń z języków germańskich, irańskich i in. Autorka na bogatym materiale rosyjskich nazw żywności i potraw wskazuje, z jakiego języka i z jakiego okresu pochodzi dane zapożyczenie.

Również Michał Akartel w swoim szkicu *Реально совпадающие морфемы в русском и польском языках (Сопоставительный анализ заимствованных и исконных суффиксов)* omawia zapożyczone i rodzime morfemy słowotwórcze służące do derywowania nowej leksyki. Na odpowiednio dobranym materiale słownikowym określa grupy leksykalno-semantyczne tych derywatów, ich wartość semantyczną i zabarwienie stylistyczne.

Aspekt badań leksykograficznych stał się obiektem opisu w artykule Poliny Stasińskiej *Словари перифразов: содержание и принципы построения*. Autorka wskazuje na potrzebę uwzględniania w opracowaniach leksykograficznych parafraz słowotwórczych zawierających wyrażenia poetyckie, argotyczne i terminologiczne.

Problemy frazeologii omawia Andrzej Sitarski w artykule *Об употреблении устойчивых словосочетаний в газетных заголовках (На материале современной русской и польской прессы)*. Jak wiadomo, język prasy jest odzwierciedleniem zmian zachodzących w każdym żywym języku. Autor zwraca uwagę na manipulowanie przez dziennikarzy utartymi zwrotami frazeologicznymi i o ich zniekształcaniu w celu wywołania określonych efektów perswazyjnych.

Kolejna grupa referatów dotyczy problemów pragmatyki językowej, w tym nominacji i oceny w języku polityki, systemu wartości Rosjan, presupozycji w przekładzie itd. Na uwagę zasługuje szkic Ludmiły Bujanowej *О концепте «душа» как единице русской ментальности: специфика вербальной экспликации*, w którym podjęto próbę pragmatyczno-językoznawczej interpretacji pojęć *koncept*, *sens*, *znaczenie* na przykładzie konceptu *duśa*.

Artykuły z zakresu składni poświęcone są zdaniom pojedynczym i złożonym oraz zagadnieniom składni ekspresyjnej. Do mało opracowanych, zwłaszcza w planie konfrontatywnym polsko-rosyjskim, problemom zdań złożonych z podrzędnym okolicznikowym warunku sięga Marian Bobran w artykule *Русские бессоюзные пословицы с придаточной условной частью и их польские эквиваленты*. Na materiale rosyjskich przysłów i ich polskich odpowiedników konstruowanych wg schematu składniowego 'jeżeli *p* – to *q*' autor przedstawia dwustronne zależności form gramatycznych obu części wypowiedzenia i dochodzi do wniosku, iż w formach indykatywnych temporalna kategoria orzeczeń ma wymiar wyłącznie formalny, ponieważ w sentencjach kategoria ta zawsze występuje jako gnomiczna (s. 216).

Problemom lingwistyki tekstu poświęcony jest m.in. artykuł Danuty Budniak *Смысловая структура текста в процессе речевой деятельности русских, украинцев и поляков*. Autorka na materiale trzech języków: rosyjskiego, ukraińskiego i polskiego określa subtelności znaczeniowe, stylistyczne i składniowe leksemów specyficznych dla publicystyki opisywanych języków. Dwa kolejne artykuły dotyczą określonych aspektów lingwistycznych w wybranym tekście: Aleksiej Obołoniec *Особенности организации абсурдистского текста А. И. Введенского по данным метатекста в контексте эпистемологической ситуации* i Kłara Sztajn *Языковые принципы организации метапоэтического текста: М. Ю. Лермонтов*.

Następna grupa tematyczna artykułów porusza problemy semantyki słowa. Na uwagę zasługuje artykuł Walentyny Mieszkowskiej *О семантических отношениях в системе русской экономической терминологии*. Autorka na podstawie bogatego materiału obejmującego terminologię ekonomiczną dowodzi, że wszystkie związki i zależności semantyczne (synonimia, antonimia, hiponimia i in.) dotyczą także badanych terminów i są równie doniosłe, jak w leksyce języka literackiego.

Problemom polityki językowej poświęcone są dwa artykuły: A. Chaczikian *Особенности преподавания русского языка в Армении* i Jadwigi Janusz *Проблемы русского языка в Украине*.

Objętościowe ramy recenzji nie pozwalają przybliżyć nawet w największym skrócie kilku innych ciekawych artykułów. Pozostaje więc chociaż wyliczenie podjętych przez autorów niektórych problemów. Jewgienij Stiepanow omawia specyfikę systemu akcentuacyjnego narzecza odeskiego, Piotr Czerwiński skupia się na aspekcie nominatywnym i oceniającym w języku polityków, Andrzej Narloch przedstawia

pole semantyczne „kolory”, ograniczając się do nazw kolorów karoserii samochodowych. Dogłębnej analizie semantyczno-genetycznej leksemu *зроб* poświęca swoją uwagę Alewtina Ławrinienko.

Recenzowany zbiorek zasługuje na uwagę ze względu na bogactwo i aktualność problematyki, rzeczowość informacji oraz zróżnicowanie warsztatu badawczego autorów. Może on zainteresować każdego slawistę, dla którego nieobojętne są dokonujące się na naszych oczach zmiany w funkcjonowaniu języków słowiańskich.

Artur Czapiga
Rzeszów